

В І Д Г У К

**офіційного опонента на дисертацію Павлової Ольги Богданівни
«Лондонський текст англійської літератури першої третини ХХ століття»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.01.04 – література зарубіжних країн**

Дисертаційне дослідження Ольги Богданівни Павлової присвячене вивченню закономірностей структурування Лондонського тексту в англійській літературі першої третини ХХ століття та виявленню своєрідності художнього втілення урбаністичної проблематики у творчості письменників, які репрезентують цей текст.

Лондон – одне з найстаріших міст Європи, добре відоме своєю багатою історією та культурою. Протягом століть це місто надихало багатьох видатних діячів культури та мистецтва, серед яких чимало славнозвісних літераторів, таких як В. Шекспір, Б. Джонсон, Д. Дефо, Г. Філдінг, Ч. Діккенс, У. Теккерей та інші. В їхніх творах описується життя мешканців міста, створюється неповторний образ лондонця, зображуються вулиці міста та видатні споруди. Лондон перетворюється на потужну метафору, яка складається з багатьох дрібних елементів та символів. Саме тому цілком доречно говорити про виникнення та функціонування у літературному просторі такого яскравого й різнопланового явища, як Лондонський текст.

ХІХ століття стало визначною епохою для Лондона, адже саме за часів правління королеви Вікторії він набуває статусу головного міста світу. Уся влада могутньої Британської імперії та всі багатства, акумульовані нею, було зібрано в цьому місті, яке перетворилося на її потужній символ. Одночасно з цим, страждання та біль з усієї імперії теж були зібрані в Лондоні. Місто стало столицею багатіїв та жебраків, притулком витончених чемних леді та численних повій, утіленням високої місії білого джентльмена та жахів, скоєних Джеком-Різником. Подвійне існування Лондона, з його розподілом на Іст-

Енд і Вест-Енд, із однаково бурхливим денним та нічним життям, постає віддзеркаленням подвійної вікторіанської моралі.

Злам століть приніс кардинальні зміни в життя Великобританії в цілому та Лондона зокрема: бурхлива індустріалізація країни, зростання промисловості, поява нових технологій, тотальне зубожіння нації, зміна стилю й темпу життя супроводжувалися не тільки кризою імперського світогляду як такого, а й глибокою загально-духовною кризою. Початок ХХ століття погіршив це становище, адже розпочалася Перша світова війна. Саме в Лондоні всі наслідки цієї важкої ситуації відобразились найбільш яскраво. Тому не дивно, що Лондон стає важливим об'єктом зображення для багатьох видатних британських літераторів цього періоду, які намагалися досягнути вплив глобальних світоглядних змін на людське існування. Таким чином, осмислення природи Лондона, його ролі в житті мешканців і значення цього топоса для структурування національної парадигми цінностей у творчості англійських письменників перших десятиріч ХХ століття, безумовно, заслуговує на детальне вивчення та потребує ретельного аналізу.

Дисертація О. Б. Павлової складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (206 позицій) і двох додатків.

У вступі дослідниця обґрунтовує вибір теми роботи та її актуальність, визначає мету і завдання дослідження, вказує на теоретико-методологічну основу дисертації. У науковій новизні зазначається, що в дослідженні вперше у вітчизняному літературознавстві здійснюється спроба структурувати Лондонський текст англійської літератури початку ХХ століття. Таке формулювання новизни дисертаційної роботи звучить переконливо і з ним не можна не погодитися. Також у вступі розкрито практичну цінність роботи, подано відомості про апробацію результатів дослідження та про його структуру.

У першому розділі дисертаційної роботи, який називається «Місто Лондон як універсальна просторова модель у культурологічній та літературно-критичній перспективі», дисертантка розглядає Лондон 1900–1920-х років як

феномен європейської культури, досліджує функціонування Лондона в англійському інтермедійному просторі початку ХХ століття, а також обґрунтовує теоретичні засади й визначається з методологічними стратегіями для аналізу Лондона як тексту. Методологія дослідження, філософсько-культурною основою якої стають праці М. Вебера, О. Шпенглера та Г. Зіммеля, не викликає заперечень. Дисертантка продемонструвала вміння якісно працювати з теоретичною літературою з теми дослідження та робити на її основі переконливі власні висновки. Таким чином, взявши за основу роботи видатних авторів теорії тексту (Р. Барт, Ю. Лотман та В. Топоров), дослідниця визначається зі складовими «Лондонського тексту англійської літератури», до якого вона відносить «літературні твори, пам'ятки мистецтва та архітектури, філософські, соціальні і релігійні тексти, а також літературні персонажі, видатні постаті, пов'язані з історією Лондона» (с. 53).

Другий розділ дисертаційного дослідження О. Б. Павлової присвячено дослідженню Лондонського тексту 1900–1930-х у контексті розвитку англійської літератури. Особливу увагу приділено генезі та історії Лондонського тексту, тематичним варіаціям англійського роману початку ХХ століття, урбаністичним мотивам англійської поезії та простору міста в «новій драмі» Бернарда Шоу. Щоправда, дослідниця виходить далеко за межі власне топосу Лондона і розглядає як складову Лондонського тексту урбаністичний простір як такий, долучаючи інші міста й території (Бірмінгем, Берлін тощо). Такий підхід провокує запитання, чи є принципова різниця в зображенні Лондона, найбільш потужного мегаполіса Великобританії, і власне міста як такого? Окрім того, в п. 2.4, присвяченому творчості Б. Шоу, подекуди аналіз Лондонського тексту витісняється загальним аналізом драматичних конфліктів, наявних у творах письменника (с. 105–107), що є не зовсім доцільним.

У третьому розділі дисертантка розглядає своєрідність поетики Лондона в англійській літературі перших десятиліть ХХ століття. Цей розділ складається з трьох підрозділів, кожен із яких присвячений висвітленню Лондонського тексту

у творчості видатних письменників означеного періоду, а саме Вірджинії Вульф, Форда Медокса Форда та Івліна Во.

Дослідниця присвячує перший підрозділ детальному аналізу зображення Лондона у творчості В. Вульф. Тут спочатку окреслено топографію Лондона в романі В. Вульф «Місіс Деловой», потім ретельно описано функцію хронозрушень у романі «Орландо», і насамкінець розглянуто образ дому в текстах В. Вульф. Однак представлений у п. 3.1.2 аналіз роману «Орландо» значно виграв би, якби дослідниця більше зосередилась на власне топосі Лондона замість детального переказу історичних подій, зображених у творі (с. 126–129). Стосовно п. 3.1.3 також виникає запитання щодо образу дому в контексті часопростору Лондона: що відрізняє образ Лондонського дому від не-лондонського, тобто англійського дому як такого, у творах В. Вульф?

Наступний підрозділ дисертаційного дослідження зосереджено на тексті Лондона у творчості Форда М. Форда. Цей підрозділ є, мабуть, найвдалішим у всьому дослідженні, адже представлений у ньому аналіз подає цікавий погляд на реалізацію Лондонського тексту у творах маловідомого читацькому загалу письменника, доробок якого розглядається в українському літературознавстві вперше.

В останньому підрозділі третього розділу дисертації О. Б. Павлова розглядає літературні інтерпретації зв'язків між Лондоном та Оксбріджем, базуючись на ранніх творах Івліна Во. Окрему увагу приділено зображенню університетського життя та зв'язків університетів із Лондоном в англійському романі кінця XIX – початку XX століть, зокрема у творах А. Конан-Дойла, С. Моєма, О. Гакслі, М. Бірома, К. Маккензі (підрозділ 3.3.1). Проаналізувавши провідні «мотиви університетського та міського життя» (с. 160) у «Мерзенній плоті» й «Занепаді та руйнації» Івліна Во, дослідниця доходить висновку, що автор критикує Лондон та Оксбрідж як основні символи британської культури (Лондон – столиця, Оксбрідж – «знак вищого інтелектуального статусу англійців» (с. 160).

Висновки до роботи О. Б. Павлової є вагомими та логічно обґрунтованими. Дослідниця переконливо доводить важливу роль Лондонського тексту англійської літератури перших десятиліть ХХ століття для наступних поколінь літераторів, адже письменники цього періоду зафіксували історичну пам'ять свого покоління та створили нову інтерпретацію образу Лондона як модерного мегаполіса.

Дисертація містить 2 додатки. Однак не зовсім зрозумілою є доцільність включення додатку А «Міський текст англійської провінції у творчості Арнольда Беннета» у текст роботи, адже в ньому немає зв'язку з Лондонським текстом, який є головним предметом дослідження. Що стосується Додатку Б, присвяченого образу Лондона в літературі перших десятиліть ХХ століття, то він є надзвичайно цікавим і включає в себе багато матеріалу для подальшого вивчення Лондонського тексту в різних жанрах.

Як і будь-як серйозне дослідження, робота О. Б. Павлової викликає певні запитання:

1. Що дає підстави говорити про Лондонський текст як цілісний конструкт? Чи наявні якісь спільні мотиви, символи, образи, пов'язані з Лондоном, які можна виявити в усіх аналізованих творах?
2. У п. 1.2 ідеться про використання англійськими літераторами «здатності фотографії документувати епоху» (с. 31). У зв'язку з цим виникає питання, чим такі «фотообрази» відрізняються від традиційного для художньої літератури прийому опису?
3. У висновках до другого розділу міститься твердження про «специфічну художню мову» Лондонського тексту, яка належить усім його творцям (с. 112). Які саме характерні ознаки цієї мови можна вирізнити, чим вона специфічна і як корелює з оригінальною стилістичною манерою кожного з письменників?

Висловлені критичні зауваження та запитання не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної роботи, яка є самостійним, цілісним і завершеним дослідженням.

Оформлення роботи відповідає вимогам, що висуваються до такого типу досліджень. Автореферат дисертації адекватно відбиває її ключові положення.

Вищезазначене дає підстави для висновку про те, що дослідження Ольги Богданівни Павлової «Лондонський текст англійської літератури першої третини ХХ століття» відповідає вимогам п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.04 – «література зарубіжних країн».

кандидат філологічних наук,
в.о.доцента кафедри англійської філології
ЧНУ ім. Петра Могили

Г. Л. Колесник